

**СИНДИКАТ РАДНИКА У ПРОСВЕТИ
СРБИЈЕ**

СРПС

БЕОГРАД, Дечанска 14/5; тел/факс: 011/3236-259, 025/420-093
E-mail: sob@beograd.com, sindiso@sbb.rs

ПРВИ ЦИЉ: ОБРАЗОВАЊЕ ЗА СВЕ

Финансирање образовања

Кад су, пре **10** година, светски лидери утаничили Миленијумске циљеве, између осталог и Образовање за све, било је сто милиона деце ван школа. Од тог времена, па до циљане **2015.** године, постигнут је очигледан напредак и ова цифра је смањена за $\frac{1}{4}$. Међутим, забрињава и даље чињеница да је обухват деце обавезним образовањем „испустио“ **75** милиона малишана који немају шансу да се образују, па самим тиме ни на светлију будућност, што усложњава и чињеница да континуирано расте број нових становника у свету и да је школска популација за ову деценију увећана за додатних **40** милиона деце у обавезном образовању. Наравно да то изискује и нова (већа) средства за образовање све већег броја ученика, боље услове образовања, као и за плате наставника.

Нажалост, подаци показују да је управо у сиромашним земљама забележено опадање издвајања за плате наставника, те тако нпр. у **23** земље са ниским нивоом БДП бележимо у чак **39%** случајева опадање издвајања за фонд плата наставника, а у исто време, на истом нивоу се налазе издвајања за плате наставника у **17%** земаља, док је само у **30%** забележен раст издвајања за плате запослених у обавезном образовању. При томе, статистика бележи и **14%** земаља за које немамо проверене податке. Стога и не чуди да је један од циљева овогодишње Глобалне недеље и био Препорука Интернационале образовања да нарочито земље са ниским БДП-ом издвајају **20%** више за образовање и плате наставника.

Нажалост, и овај циљ ће тешко бити достићи, а у том погледу ни Србија, српске власти и српски образовни систем није позитиван случај, већ управо супротно – негативан. Иако се Влада Републике Србије одредила према реформском курсу и у образовању, те прокламовала „да ће се реформе образовног система, у наредне три године, заснивати на новој стратегији реформи система образовања на свим нивоима, а у складу са принципима доживотног учења и образовним стандардима ЕУ“, јасно је само једно да се ради о декларативном залагању, а не и стварном, јер је у истом документу – Меморандуму о буџету и економској и фискалној политици за **2010.** годину, са пројекцијама за **2011.** и **2012.** годину предвидела и планирала изузетно низак ниво издвајања за образовање од **3,3%** БДП у **2010.г.**, а истовремено није планирала никакво увећање овог процента ни у **2011.** и **2012.** години.

Да ипак постоје намере Владе и ресорног Министарства да се систем реформише видљиво је из намере и посла око доношења нове школске легислативе; у овој години донет Закон о ученичком и студентском стандарду и Закон о предшколском васпитању и образовању, а ужурбано се ради на доношењу Закона о основном образовању и Закона о средњем образовању. У цитираном

документу наводи се и да ће се „наставити са професионалним развојем наставног особља, увођењем савремених наставних програма и уџбеника, превођењем квалитетних страних учила, као и опремањем мултимедијалних радионица у циљу бољег прикупљања и обраде података“, што планирани ниво издвајања не гарантује, тим пре што се од средстава намењених образовању **97%** троши на зараде запослених.

Иако је Влада предвидела и Стратегијом развоја образовања одраслих у Републици Србији да ће се „посебна пажња посветити изградњи друштвеног амбијента и основних механизма за образовање и обуку одраслих“, остаје оправдана бојазан да ће се и ово, документом зацртано, оставити за „нека боља времена“. Уосталом као и реформа система високог образовања, пошто смо свакодневно сведоци да не постоји конзистентан начин финансирања овог сектора и где су бројне академске установе буквално доведене на руб егзистенције, а супротно залагањима Интернационале образовања, велик број финансирања ових установа преваљен је на терет студената, односно њихових одавно осиромашених родитеља.

Када говоримо о финансирању образовања, углавном се свим анализама обухвата образовно-васпитна, односно наставна функција образовног система, а да се при томе, у правилу готово увек, заборавља финансирање научно-истраживачког рада у оквиру високог образовања. Наравно да и проценат издвајања од **0,2%** БДП апсолутно је недовољан и номинално је **5** пута мањи од циља који је себи поставила Влада (**1%** БДП-а).

Финансирање образовања, према ономе што нам је лично изјавио министар просвете, угрожавају негативни макроекономски трендови у држави и на школски буџет врши се притисак да се додатно „скреше“ за око **4** милијарде динара, односно око **3,8%** мање од износа планираног буџетом за буџетску **2010.** годину, иако је добро познато да ни овај ниво не обезбеђује финансирање чак ни **12** пуних плата за запослене у образовању, већ само за **10**. Ако се овоме додају и дуговања категоријама запослених са нижим коефицијентима за обрачун и исплату зарада по основу закинутог минималца, а и друга давања из буџета, јасно је да је ниво финансирања пренизак за амбициозне пројекте и планове које свакодневно у јавности обелодањују министар и његови најближи сарадници.

Буџетом за **2010.** годину предвиђено је око **134** милијарди динара, односно **19%** од укупних буџетских средстава републичког буџета (**715** милијарди динара). Ова средства обухватају финансирање рада Министарства просвете, Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Завода за унапређивање образовања и васпитања, као и средства за секторе образовања: припремно и предшколско (око **2** милијарде динара), основно (око **62** милијарде динара), средње (око **29** милијарди динара), високо (око **30** милијарди динара), студентски и ученички стандард (налази се у оквиру раздела Помоћне услуге у образовању за које је планирано укупно око **11** милијарди динара). Мора се и констатовати да је након постепеног раста издвајања БДП за образовање са **2,7%** на **3,9%** у последње две године дошло до смањења на **3,55%**, односно **3,3%** БДП, чиме је угрожен циљ из стратегије за смањење сиромаштва, по коме је проценат БДП до **2012.** требао да износи **4,8%** БДП (оптимистичка варијанта) односно **4,2%** БДП (резервна, реалнија варијанта). Последњи Закон о буџету распршио је ова очекивања, јер, како смо навели, план је да се овај проценат замрзне на нивоу од **3,3%** БДП, што

је тек нешто више од половине просека (6% БДП) у земљама OECD-а, односно тек нешто више од пола онога што препоручује UNESCO и много мање од онога што тражи Интернационала образовања и друге релевантне институције и у оквиру овогодишње ГНА.

Што се тиче учешћа појединих нивоа образовања у укупном буџету, на предшколско и основно образовање одлази готово пола укупних буџетских средстава, за средње образовање око 22%, високо образовање 19%, ученички и студентски стандард око 7%, док на рад Министарства просвете, Националног просветног савета, Националног савета за високо образовање, Завода за унапређење образовања и васпитања и Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања одлази остатак средстава од око 2%.

При томе обавезно образовање (припремно предшколско и основно) је бесплатно и финансира се највећим делом из државног буџета, с тим што држава не покрива трошкове набавке уџбеника, прибора, екскурзија... – те трошкове сnose, у правилу, родитељи. Ни вртићи нису бесплатни – ЈЛС учествује у финансирању овог нивоа образовања, јер обезбеђују (боље речено – требало би да обезбеђују) 80% средстава за предшколско образовање (држава делимично финансира ову област). ЈЛС треба да финансирају стручно усавршавање наставника и других запослених, инфраструктурна улагања, превоз ученика и запослених и учешћа на такмичењима, што се реализује уз велике проблеме, а често пута и уз спорове, протесте, штрајкове и суђења.

Финансирање средњег образовања је организовано на сличан начин као и обавезно (основно) образовање, с тим да и у овом сектору постоје сви проблеми које смо навели и код основног образовања. Један од великих проблема је однос локалних самоуправа у делу финансирања овог сектора, као и проблем застарелих и непримењивих правилника о цени услуга, који служе као алиби великом броју градова и општина да не измирују своје обавезе, те је проценат финансирања са овог нивоа мањи него што би то требао бити и колико је законима утврђен као обавеза ЈЛС.

Високо образовање на државним високошколским установама финансира се из буџета, прихода од студената (школарине), административне и друге таксе, прихода од уговора са трећим лицима, издавања простора, донација, задужбина... Део који установе добијају од државе се распоређују на основу Уредбе о финансирању, којом су дефинисани нормативи за финансирање, који су скоро у потпуности базирани на броју уписаних студената. Осим тога, средства која се добијају из буџета се не добијају у целини, већ држава одређује део за плате, односно део за материјалне трошкове. И у овом сектору постоје бројни проблеми у смислу неизвршавања обавеза од стране државе, па се ове установе сналазе како знају и умеју, често пута улазећи у незаконите послове. Један део студената не плаћа школарину током студија (уколико наравно постигну одговарајући успех), али сnose трошкове књига, прибора, различите административне трошкове, као и трошкове живота. У светлу тога тешко ће бити реализована Препорука Интернационале образовања да се школарине укину, па чак и ресорног министра просвете др Жарка Обрадовића да се не повећавају, јер су готово сви факултети најавили повећање школарина (додуше већина то брани усклађивањем са растом инфлације у претходне две године, као и неизмиреним дуговањима од стране Министарства просвете, које, не само да није измирило ове трошкове, већ је

покушало да „гурне руку у туђ цеп“, односно да факултетима „скине“ део сопствених прихода.

Приватне образовне установе на свим нивоима нису предмет финансирања од стране државе, односно буџета, већ трошкове школовања на тим новима образовања, у правилу, плаћају сви ученици, односно студенти.

У Србији, за сада не постоји анализа тзв. трошкова неостварене зараде, те је немогуће одредити рентабилност личног улагања у образовање. Што се тиче зарада, по подацима које је објавио РСЗ, просечна зарада особе са високом стручном спремом (факултетска) била је 1,5 пута већа од зараде особе са вишом стручном спремом (виша школа) или висококвалификованог радника, скоро 2 пута већа од зараде са ССС и нешто више од 3 пута већа од зараде неквалификованог радника.

Сви напори организација које се баве преговорима око материјалног положаја запослених, а првенствено синдиката, нису довела до бољег материјалног положаја запослених у образовању, те је „златно доба“, колико год то било апсурдно, изгледа иза нас. Слабашни наговештаји евентуалног одмрзавања зарада и јасан став ММФ-а и Светске банке да плате и даље морају бити замрзнуте, као и планови Владе Републике Србије о буџетима за наредне године, значе да ће плате номинално бити замрзнуте, а реално смањене, што Србију сврстава у ону половину земаља која није успела да подигне ниво финансирања у образовању и што је чини земљом која, сасвим извесно, неће бити у групи земаља које су се делом или у целини приближиле остваривању Миленијумских циљева и достизања светских стандарда у финансирању образовања.

Београд, 06.04.2010.год.

проф. Хаџи Здравко М. Ковач
генерални секретар НСПРВ и СрпС

